

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การตั้งครรภนั้นแม้จะไม่ใช่วิธีการของการเจ็บป่วย แต่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพ ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการปรับตัว หัดก้าวร่างกาย จิตใจ และค่านิยม โดยเฉพาะค่านิยมที่ Rubin (Rubin 1975 : 143) กล่าวไว้ว่า ระยะของการตั้งครรภนั้นเป็นระยะของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลใหม่ ในระยะนี้หญิงตั้งครรภจะสนใจตนเองและเปลี่ยนแปลงในกลุ่มสังคมของตนเอง ซึ่งในขณะที่หญิงตั้งครรภเปลี่ยนแปลงบทบาทไปสู่การเป็นแม่ คนในสังคมของหญิงตั้งครรภเองก็ได้รับผลกระทบจากบทบาทใหม่ของเธอ ซึ่งคาดว่าจะเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน ดังนั้น ในระยะนี้ความสัมพันธ์ของหญิงตั้งครรภกับคนในกลุ่มสังคมจึงมีการเปลี่ยนแปลงไป การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของหญิงตั้งครรภกับคนในกลุ่มสังคมตามการรับรู้ของหญิงตั้งครรภ โดย ริชาร์ดสัน (Richardson 1981 : 164-167) พบว่า หญิงตั้งครรภส่วนใหญ่ประเมินว่าความสัมพันธ์กับคนในกลุ่มสังคม อันได้แก่ สามี ลูก ญาติ เพื่อน ๆ และเพื่อนบ้าน มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดระยะเวลาของการตั้งครรภ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะออกมาเป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ เกิดความสัมพันธ์ที่เป็นปัญหาขึ้น คือ ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของหญิงตั้งครรภ หญิงตั้งครรภจะพยายามเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เหล่านี้ให้เป็นไปตามที่คาดหวัง ซึ่งต้องใช้ความพยายามอย่างมากและสามารถก่อให้เกิดความเครียด อันอาจส่งผลกระทบต่อร่างกายของหญิงตั้งครรภได้ เช่น เกิดภาวะแทรกซ้อนในระหว่างตั้งครรภ เป็นต้น สำหรับความสัมพันธ์อีกลักษณะหนึ่งที่พบ คือ ความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความช่วยเหลือสนับสนุน ซึ่งทำให้เกิดมีระบบการสนับสนุนทางสังคมขึ้น (social support system)

ความสัมพันธ์เช่นนี้เป็นสิ่งที่หญิงตั้งครรภ์ต้องการ เนื่องจากระยะตั้งครรภ์เป็นระยะที่หญิงตั้งครรภ์มีแนวโน้มที่จะพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ระบบการสนับสนุนทางสังคมที่เกิดขึ้นนี้จะช่วยหญิงตั้งครรภ์ให้สามารถต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ในระหว่างตั้งครรภ์ได้ และพบว่าถ้าหญิงตั้งครรภ์ได้รับการสนับสนุนทางสังคมไม่เพียงพอ จะก่อให้เกิดภาวะเสี่ยงที่จะนำไปสู่ภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ได้ จึงเห็นได้ว่าหญิงตั้งครรภ์จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนทางสังคม เพื่อช่วยในการต่อสู้ปัญหาและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อให้ผ่านพ้นภาวะต่าง ๆ ไปได้ ทั่วๆไปในระหว่างการตั้งครรภ์ (Rich 1978 : 1)

การสนับสนุนทางสังคมนั้น นอกจากจะช่วยในการต่อสู้ปัญหาที่มาจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในระหว่างตั้งครรภ์แล้ว ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย และการปฏิบัติตนในหญิงตั้งครรภ์ ทั้งที่ นัคคอลล และคณะ (Nuckolls, Cassel and Kaplan 1972 : 431-441) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคม ภาวะวิกฤตของชีวิต และการพยากรณ์การตั้งครรภ์ พบว่า กลุ่มหญิงตั้งครรภ์มีภาวะเครียดสูง และการสนับสนุนทางสังคมต่ำ จะมีโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อนสูงเป็น 3 เท่า ของหญิงตั้งครรภ์ที่มีการสนับสนุนทางสังคมสูงซึ่งอยู่ในกลุ่มเดียวกัน และจากการศึกษาของ โลเวนสไตน์ และ โรฮาร์ท (Lowenstein and Rinehart 1981 : 246-257) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่ององค์ประกอบทางจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติตนเพื่อดำรงไว้ซึ่งสุขภาพในหญิงตั้งครรภ์ โดยศึกษาในหญิงตั้งครรภ์ทั้งกลุ่มที่แต่งงาน และกลุ่มที่ไม่แต่งงาน พบว่า หญิงตั้งครรภ์ในกลุ่มที่แต่งงานนั้นมีพฤติกรรมการปฏิบัติดีกว่ากลุ่มที่ไม่แต่งงาน โดยอธิบายได้ว่า หญิงตั้งครรภ์ในกลุ่มที่แต่งงานนั้น จะได้รับความสนใจจากคนในกลุ่มสังคม คือมีการสนับสนุนทางสังคม ทั้งจากครอบครัว และเพื่อนมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้แต่งงานซึ่งมักจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม จึงส่งผลให้พฤติกรรมการปฏิบัติตนในกลุ่มที่แต่งงานนั้นดีกว่า

จึงเห็นได้ว่าช่วงระยะของการตั้งครรภ์นั้นเป็นช่วงที่หญิงตั้งครรภ์มีแนวโน้มในการที่จะพึ่งพาอาศัยผู้อื่น คือต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากกลุ่มสังคมของตนเป็นอย่างมาก การสนับสนุนทางสังคมซึ่งได้รับในระยะของการตั้งครรภ์นี้

นอกจากจะช่วยให้หญิงตั้งครรภ์สามารถเผชิญปัญหาจากความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในระหว่างตั้งครรภ์ได้แล้ว ยังส่งผลให้หญิงตั้งครรภ์เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ มีอารมณ์ที่ดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเอื้ออำนวยให้หญิงตั้งครรภ์มองโลกแง่บวกที่ดี มีการกระทำที่ดี และทำให้มีการปฏิบัติตนด้านสุขภาพได้ดีด้วยเช่นกัน

สำหรับความหมายของการสนับสนุนทางสังคมนั้นมีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น แคนเปลอน, คาสเซล และกอร์ (Kaplan, Cassel and Gore 1977 : 50) ให้ความหมายไว้ว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความพอใจต่อความจำเป็นพื้นฐานทางสังคม คือการได้รับการยกย่องนับถือ การยอมรับ การได้รับความเห็นใจ และความช่วยเหลือ ซึ่งคนเราจะได้รับความพอใจเหล่านี้จากการติดต่อสัมพันธ์กับคนในกลุ่มสังคม หรือหมายถึงผลการติดต่อสื่อสารในแง่ดี ซึ่งทำให้คนเรารู้สึกว่ามีคนยอมรับหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สิ่งเหล่านี้จะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันจากการติดต่อสัมพันธ์ของคนในสังคม (Hubbard, Mulenkamp and Brown 1984 : 266)

กลไกของความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคมกับสุขภาพอนามัยของมนุษย์นั้นยังไม่มีผู้ใดสามารถอธิบายได้ชัดเจน กอร์ (Gore 1978 : 157-158) ใช้อธิบายถึงกลไกของความสัมพันธ์ไว้ว่า การสนับสนุนทางสังคมจะช่วยเสริมหน้าตาในการต่อสู้กับปัญหาชีวิตของคนให้ดีขึ้น และทำให้คนประเมินความรุนแรงของปัญหาลดลง หรืออาจจะช่วยได้ตั้งแต่ก่อนที่จะเกิดปัญหาขึ้น คือในแง่ของการป้องกัน โดยจะช่วยลดโอกาสของการเกิดภาวะวิกฤตในชีวิต หรือทำให้ภาวะวิกฤตที่ลดความรุนแรงลง ซึ่งภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นนี้จะเชื่อมโยงถึงการเจ็บป่วยได้ และ เบอร์กแมน และไซม์ (Berkman and Syme 1979 : 202) ใช้อธิบายกลไกของความสัมพันธ์ไว้อีกแนวความคิดหนึ่งว่า การที่คนเราแยกตัวจากสังคม ไม่ติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นนั้น มีโอกาสเกิดการเจ็บป่วยได้ เพราะเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติตนที่ไม่ดี และมีการปฏิบัติตนที่ทำลายสุขภาพของคนได้ ขณะเดียวกันการที่แยกตัวออกจากสังคมจะมีผลต่อจิตใจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกลไกในการต่อสู้ และการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจเช่นนี้จะเป็หนทางไปสู่การปฏิบัติตนที่ทำลายตนเอง หรือมีการปฏิบัติตนที่เสี่ยงหรือเกิดอุบัติเหตุได้

การปฏิบัติคนค้าสุขภาพ (health practice) จะส่งผลโดยตรงถึงสุขภาพ (Hubbard, et.al. 1984 : 266) ทั้งในคนทั่วไปและในหญิงตั้งครรภ์ โดยเฉพาะในหญิงตั้งครรภ์นั้นการปฏิบัติคนค้าสุขภาพไม่ว่าจะเป็นการรับประทานอาหาร การรักษาสุขภาพกาย และการรักษาสุขภาพจิต ย่อมส่งผลถึงทั้งสุขภาพของมารดาและทารกในครรภ์

ในด้านการรับประทานอาหาร มีการศึกษาพบว่า หญิงตั้งครรภ์ที่บริโภคอาหารไม่ถูกต้อง ได้รับสารอาหารไม่ครบทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ จะมีผลต่อทั้งผู้เป็นมารดาและทารก คือ ในมารดานั้นจะทำให้เกิดโรคแทรกซ้อนหลายประการ เช่น การมีเลือดออกในระยะตั้งครรภ์ โรคพิษแห่งครรภ์ (toxemia of pregnancy) และคลอดก่อนกำหนด (Cranley 1983 : 14) นอกจากนี้ยังพบว่าทารกโปรตีนเป็นสาเหตุการตายระหว่างตั้งครรภ์และระยะคลอด ถึงร้อยละ 80 ของสาเหตุการตายของมารดาทั้งหมด (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524 : 308) สำหรับผลในทารกอาจทำให้ทารกแรกเกิดมีน้ำหนักน้อย หรือมีการคลอดก่อนกำหนดเกิดขึ้นได้ (Cranley 1983 : 16)

ในด้านการรักษาสุขภาพทางร่างกาย หญิงตั้งครรภ์จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องในเรื่องการทำงาน การพักผ่อน การป้องกันการติดเชื้อและในเรื่องอื่น ๆ พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่ทำงานหนักเกินไปจะทำให้กำเนิดทารกน้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม และหญิงตั้งครรภ์ที่ทำงานกะกลางคืนจะมีผลทำให้ทารกเจริญเติบโตไม่เต็มที่ควร ทารกจะมีน้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม เช่นกัน (เพ็ญศรี กาญจนนิจ 2526 : 653) และหญิงตั้งครรภ์ที่เจ็บป่วยขณะตั้งครรภ์ นอกจากจะทำให้สุขภาพทรุดโทรมแล้ว โรคติดเชื้อบางชนิด เช่น โรคหัดเยอรมัน (Rubella) ซิฟิลิส จะทำให้ทารกแท้งตายคลอด หรือพิการแต่กำเนิดได้ (Cranley 1983 : 16)

ในด้านสุขภาพจิตนั้น โครเกอร์ (Kroger 1962 : 33) ได้ทำการศึกษาหญิงตั้งครรภ์ที่มีความวิตกกังวลหรือความเครียด พบว่า นอกจากจะทำให้ทารกมีหัวใจเต้นเร็วแล้ว เมื่อทารกคลอดออกมาจะพบว่าทารกตัวเล็กกว่าปรกติ และเชื่อว่าผลแห่งความเครียดทางอารมณ์ของหญิงตั้งครรภ์ในระยะนี้สามารถจะส่งผล

ถึงทารกในครรภ์ ทำให้เด็กเกิดมาปากแหว่ง หรือเพดานโหว่ได้ (สมาคมเคหะ
ศาสตร์แห่งประเทศไทย 2518 : 16)

จึงเห็นได้ว่าการที่ทารกในครรภ์มารดาจะเจริญเติบโตและสมบูรณ์แข็งแรง
ได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนของมารดาในระยะตั้งครรภ์ ถ้า
มารดาปฏิบัติตนได้ถูกต้องทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้มีสุขภาพที่ตลอดระยะเวลาของ
การตั้งครรภ์ ก็จะมีผลให้ทารกในครรภ์มีการเจริญเติบโต มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย
จิตใจ และสติปัญญาได้อย่างสมบูรณ์

ปัจจุบันนี้ จังหวัดนครราชสีมา กำลังดำเนินโครงการโครงการพัฒนา (2526-
2529) ซึ่งเป็นแผนพัฒนาชนบทตามแนวนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) โดยทำการพัฒนาอย่างผสมผสานในทุก ๆ ด้าน
ด้วยความร่วมมือของ 4 กระทรวงหลัก อันได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวง
ศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โครงการนี้ได้
มีการแก้ไขจุดบกพร่องของแผนพัฒนาแบบเก่าซึ่งมุ่งไปที่การพัฒนาวัตถุ แต่ในโครงการ
พัฒนานี้มุ่งไปที่การพัฒนาคน มีการเตรียมคนให้พร้อมก่อนเข้าสู่โครงการ โดย
การสร้างสำนึกให้คนรู้จักและเห็นคุณค่าของการพึ่งตนเอง การดำเนินงานของ
โครงการมุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น
เป็นด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัยและด้านอื่น ๆ และจุดเด่นที่สำคัญของโครงการ
ก็คือ ให้นำเอาหลักการของความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Need)
เข้ามารวมและใช้เป็นเครื่องชี้วัดการพัฒนาเป็นแห่งแรก โดยความจำเป็นพื้นฐานนี้
หมายถึง ความจำเป็นที่หมู่บ้านในชนบทไทยทั้งจะมี หรือควรจะเป็น ซึ่งเป็นเกณฑ์
ใช้วัดว่า อย่างน้อยที่สุดหมู่บ้านในชนบทควรจะมีควาจำเป็นพื้นฐาน เพื่อพวกเขาจะ
ได้อยู่อย่าง เป็นปกติสุขพอควรในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ (คณะกรรมการโครงการโครงการ
พัฒนา 2526 : 76-91) โดยความจำเป็นพื้นฐานจะมีเนื้อหาครอบคลุมในทุกด้าน
และในการดำเนินโครงการนี้ครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งจังหวัดแล้ว และขณะเดียวกัน
ก็ได้มีการวิจัยเพื่อปรับปรุงพัฒนาโครงการและพัฒนาประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในโครงการเป็นระยะ ๆ (ไพจิตร ปวะบุตร และคณะ 2527 : 1-64)

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งที่จะต้องพัฒนาควบคู่ไปกับปัญหาอื่น ๆ ก็คือ ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน ซึ่งปัญหาด้านอนามัยแม่และเด็กยังเป็นปัญหาสำคัญอันดับหนึ่งของจังหวัด (คณะกรรมการวางแผนและพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา 2528 : 6) กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาครั้งนี้จึงได้แก่ กลุ่มสตรีตั้งครรภ์ และทารก สุขภาพอนามัยของมารดาและทารก จะดีมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนของมารดา ระหว่างตั้งครรภ์ ทั้งเช่นในเนื้อหาของความจำเป็นพื้นฐานด้านสุขภาพอนามัยของหญิงตั้งครรภ์ได้กำหนดความจำเป็นไว้ว่า หญิงตั้งครรภ์จะต้องรู้จักการดูแลตนเอง และปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในระหว่างตั้งครรภ์ ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของหญิงตั้งครรภ์ นอกจากหญิงตั้งครรภ์ต้องรับผิดชอบในการดูแลตนเองแล้ว ตามแนวการดำเนินงานโครงการ กลุ่มคนในชุมชนก็ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการแก้ปัญหาให้หมดไปจากชุมชนของตนด้วย ดังนั้นคนในแต่ละชุมชนจึงเป็นสิ่งแวดลอมทางจิตสังคมอันเป็นแหล่งประโยชน์ที่จะให้การสนับสนุนและส่งเสริมสุขภาพอนามัยของผู้ร่วมสังคม ซึ่งก็ตรงกับจุดมุ่งหมายหลักของโครงการโครงการพัฒนา ที่มุ่งให้ประชาชนรู้จักดูแลและพึ่งพาตนเอง ในขณะที่เกี่ยวกับคนในสังคมก็ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วย

แนวการพัฒนาสุขภาพอนามัยของประชาชนในปัจจุบันนี้ มุ่งไปสู่คนในชุมชน โดยมุ่ง ไปสู่คนที่ไม่เจ็บป่วยก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อส่งเสริมป้องกันไม่ให้เจ็บป่วย ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วการแก้ไขก็ยุ่งยากและสิ้นเปลืองขึ้น ในสมัยก่อนนั้นวงการสุขภาพยึดถือแนวความคิดที่ว่า "สุขภาพจิตที่ดีย่อมอยู่ในสุขภาพกายที่ดี" (healthy mind in a healthy body) แต่ในปัจจุบันเริ่มเชื่อกันแล้วว่า สุขภาพกายที่ดีนั้นย่อมมาจากสุขภาพจิตที่ดี (healthy body in a healthy mind) (Schofield 1980 : 161) ดังนั้น การนำแนวคิดเรื่องการสนับสนุนทางสังคมมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของมนุษย์จึงตรงกับประเด็นดังกล่าวโดยตรง และในการดำเนินโครงการโครงการพัฒนา ซึ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาชุมชนในทุกด้าน รวมถึงด้านสุขภาพอนามัยของผู้ร่วมสังคมนั้นยัง ไม่ได้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการปฏิบัติตนด้านสุขภาพของผู้ร่วมสังคม ผู้วิจัยใน

ฐานะบุคลากรสาธารณสุขของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชนในจังหวัด จึงต้องการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในจังหวัด โดยใช้แนวความคิดดังกล่าวโดยศึกษาถึงการปฏิบัติตนด้านสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญมากกลุ่มหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพของประชาชนในจังหวัดนี้ และศึกษาการสนับสนุนทางสังคมในหญิงตั้งครรภ์ที่ได้จากคนในสังคม ซึ่งต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสุขภาพของคนในสังคม ตลอดจนศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคมกับการปฏิบัติตนด้านสุขภาพในหญิงตั้งครรภ์ ผลการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของหญิงตั้งครรภ์ และประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ของจังหวัด ตลอดจนถึงประชาชนโดยทั่วไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการปฏิบัติตนด้านสุขภาพในหญิงตั้งครรภ์
2. เพื่อเปรียบเทียบการสนับสนุนทางสังคมในหญิงตั้งครรภ์ที่มีความแตกต่างกันในด้านอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ของครอบครัวต่อเดือน
3. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตนด้านสุขภาพในหญิงตั้งครรภ์ที่มีความแตกต่างกันในด้านอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ของครอบครัวต่อเดือน

แนวเหตุผลและสมมติฐานของการวิจัย

✓ นอร์เบค (Norbeck 1981 : 43-58) ได้กล่าวโดยสรุปว่าการสนับสนุนทางสังคมให้ผลกับมนุษย์มากมายหลายประการ และที่สำคัญประการหนึ่งคือ ผลทางด้านสุขภาพอนามัยของมนุษย์ และแนวความคิดที่จะช่วยอธิบายถึงความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคมกับสุขภาพอนามัยของมนุษย์นั้นอธิบายได้โดยกล่าวถึง

ความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคมกับการปฏิบัติตนด้านสุขภาพ ซึ่งกลไกค่านี้นี้
 ยังไม่มีผู้ใดสามารถอธิบายได้ชัดเจน แต่เชื่อว่าการที่คนแยกตัวจากสังคมนั้นมีโอกา
 สทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้โดยมีทางเป็นไปได้ที่จะทำให้คนมีการปฏิบัติตนด้านสุขภาพที่
 ไม่ดี โดยพบว่าคนที่แยกตัวจากสังคมจะได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อย ทำให้
 ปฏิบัติตนได้ไม่ดี และพบว่าการแยกตัวจากสังคมจะมีผลต่อจิตใจ เช่น ซึมเศร้า
 หรือทำให้คนเปลี่ยนแปลงกลไกในการต่อสู้ การตอบสนองทางจิตใจเช่นนี้อาจเป็น
 หนทางไปสู่การฆ่าตัวตาย หรือมีพฤติกรรมด้านสุขภาพที่เสี่ยง อาจเป็นเหตุให้เกิด
 อันตรายหรืออุบัติเหตุ (Berkman and Syme 1977 : 202) ดังนั้น ผู้วิจัย
 จึงตั้งสมมุติฐานข้อที่ 1 ไว้ดังนี้

การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญกับการปฏิบัติตน
 ด้านสุขภาพในหญิงในระยะตั้งครรภ์

จากการศึกษาเพื่อนำมาโนทัศน์ของการสนับสนุนทางสังคมมาใช้ในการปฏิบัติ
 การพยาบาล เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยของมนุษย์นั้น นอร์เบค (Norbeck
 1981 : 43-58) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า คนเราแต่ละคนนั้นมีความจำเป็นหรือมี
 ความต้องการการสนับสนุนทางสังคมแตกต่างกัน ในขณะที่เดียวกันแต่ละคนก็จะได้รับ
 การสนับสนุนทางสังคมแตกต่างกันด้วยเช่นกัน สำหรับองค์ประกอบที่น่าจะมีอิทธิพล
 ต่อการได้รับการสนับสนุนทางสังคมในแต่ละคนนั้นมีอยู่ 2 ประการ คือ คุณสมบัติ
 ส่วนตัวของแต่ละบุคคล และคุณสมบัติของสถานการณ์ที่แต่ละคนกำลังเผชิญอยู่
 ซึ่งคุณสมบัติทั้ง 2 ประการนี้ยังไม่ได้มีการศึกษาที่ชัดเจนว่าคุณสมบัติใดบ้างที่จะส่งผล
 ถึงการได้รับการสนับสนุนทางสังคมในแต่ละคน สำหรับด้านคุณสมบัติส่วนตัวของแต่ละ
 บุคคลนั้นส่วนใหญ่จะให้ความสนใจในเรื่องของอายุ เพศ ระดับการศึกษา และฐานะ
 ทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละคนว่าจะมีผลต่อการได้รับการสนับสนุนทางสังคม
 ส่วนในด้านคุณสมบัติของสถานการณ์นั้น พบว่า แต่ละคนซึ่งเผชิญกับสถานการณ์ชีวิตที่
 แตกต่างกันมักจะได้รับ การสนับสนุนทางสังคมที่แตกต่างกัน และเนื่องจากการศึกษา
 ครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการสนับสนุนทางสังคมในหญิงตั้งครรภ์ครั้งแรก ซึ่งแต่ละคนก็จะ
 เผชิญสถานการณ์ชีวิตเช่นเดียวกัน คือ เข้าสู่วัยเปลี่ยน (transitional period)

ไปสู่มหาพบาการ เป็นแม่ (mother) ซึ่งอาจเกิดภาวะวิกฤตจากการพัฒนาการ (maturational crisis) ได้เช่นกัน และตัวอย่างประชากรที่ศึกษาเป็นเพศหญิงทั้งหมด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่าคุณสมบัติของหญิงทั้งครรภ์ที่แตกต่างกัน คำนวณอายุ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ ย่อมทำให้หญิงทั้งครรภ์ได้รับการสนับสนุนทางสังคมแตกต่างกัน จึงตั้งสมมุติฐานข้อที่ 2 ไว้ดังนี้

หญิงทั้งครรภ์ที่มีอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ของครอบครัวต่อเดือนที่แตกต่างกัน ย่อมได้รับการสนับสนุนทางสังคมแตกต่างกัน

จากการศึกษาของ คาสล และ คอบบ์ (Kasl and Cobb 1966 : 249) พบว่า อายุ เพศ อาชีพ และวัฒนธรรมประเพณี จะมีอิทธิพลต่อการรับรู้เรื่องราว คำนวณสุขภาพของแต่ละคน และ โลเวนสไตน์ และ ไรน์ฮาร์ท (Lowenstein and Rinehart 1984 : 254) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านการป้องกันโรคของแต่ละคน โดยพบว่าหญิงทั้งครรภ์ที่มีอายุน้อยจะมีพฤติกรรมการป้องกันการเจ็บป่วยและป้องกันโรคไม่ติดเชื้อหญิงทั้งครรภ์ที่มีอายุมาก และอายุจะมีส่วนสัมพันธ์กับวุฒิภาวะของคน เมื่อคนเรามีวุฒิภาวะก็จะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี และรับผิดชอบต่อสุขภาพอนามัยของตนเองมากขึ้น ในด้านการศึกษาชั้น ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะทำให้บุคคลมีโอกาสได้รับความรู้ มีความเข้าใจในเรื่องสุขภาพอนามัยและวิธีป้องกันตนเองไม่ให้เจ็บป่วยไต่ดีกว่าบุคคลที่ได้รับการศึกษาน้อยซึ่งขาดโอกาสเรียนรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัย ทำให้มีความเข้าใจในเรื่องนี้น้อย และจากการศึกษาของ ริดคิง และคณะ (Reading et.al. 1983 : 141) พบว่า หญิงทั้งครรภ์ที่มีการศึกษาสูงจะมีการปฏิบัติตนที่ดีเพื่อทารกในครรภ์และสุขภาพของตนเอง ในด้านฐานะทางเศรษฐกิจนั้น บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจะสนใจเรื่องการหาเลี้ยงชีพและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าจะวางแผนการเกี่ยวกับการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพ แรงจูงใจในก้านสุขภาพก็ย่อมน้อยกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง นอกจากนั้น สตีล และ เมคบรอม (Steele and McBroom 1972 : 384) ได้อ้างถึงการศึกษาของ เมลานิก ซึ่งพบว่าผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมด้านการป้องกันการเจ็บป่วย เช่น ไปตรวจร่างกาย ไปตรวจตา ตลอดจน

ทำประกันชีวิตมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานข้อที่ 3 ไว้ดังนี้

หญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ของครอบครัวต่อเดือนแตกต่างกัน จะมีการปฏิบัติตนด้านสุขภาพในระยะตั้งครรภ์แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม และการปฏิบัติตนด้านสุขภาพในหญิงตั้งครรภ์ครรภ์แรก โดยศึกษาในหญิงตั้งครรภ์ครรภ์แรกที่มาฝากครรภ์ในหน่วยฝากครรภ์แผนกผู้ป่วยนอก ของโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในจังหวัดนครราชสีมา

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การสนับสนุนทางสังคม เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง
2. การสนับสนุนทางสังคม เป็นสิ่งที่วัดได้โดยให้หญิงตั้งครรภ์รายงานด้วยตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้
3. คะแนนที่ได้จากแบบวัดการสนับสนุนทางสังคม และแบบวัดการปฏิบัติตนด้านสุขภาพในหญิงตั้งครรภ์ เป็นคะแนนแบบต่อเนื่อง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความจำเป็นพื้นฐานทางสังคมที่หญิงตั้งครรภ์ได้รับจากการติดต่อสัมพันธ์กับคนในกลุ่มสังคม อันได้แก่ การได้รับการตอบสนองของความต้องการด้านอารมณ์ การได้รับการยอมรับและมีผู้เห็นคุณค่า การมีส่วนร่วม และเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับความช่วยเหลือด้านสิ่งของ การเงิน หรือ แรงงาน และการได้รับความช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสาร

การปฏิบัติตนด้านสุขภาพ หมายถึง การปฏิบัติตนเพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันได้แก่ การปฏิบัติตนด้านโภชนาการ การรักษาสุขภาพ ภายและการป้องกันเจ็บป่วย และการรักษาสุขภาพจิต

หญิงตั้งครรภ์ หมายถึง หญิงตั้งครรภ์ในระยะ 28-40 สัปดาห์ ซึ่ง ครรภ์ครั้งนี้เป็นครั้งแรก ตั้งครรภ์ปกติ ไม่มีภาวะแทรกซ้อนใด ๆ ในขณะตั้งครรภ์ และมาฝากครรภ์ที่หน่วยฝากครรภ์ แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลสังกัดกระทรวง สาธารณสุข ในจังหวัดนครราชสีมา

เหตุผลของการเลือกหญิงตั้งครรภ์ในระยะ 28-40 สัปดาห์ คือ การตั้ง-ครรภ์ในระยะนี้เป็นระยะที่หญิงตั้งครรภ์ต้องการการสนับสนุนทางสังคมมาก และมักจะ ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมากกว่าระยะอื่นเช่นกัน (Richardson 1981 : 165-166) และการปฏิบัติตนด้านสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ในระยะนี้จะส่งผลถึงสุขภาพ อนามัยของหญิงตั้งครรภ์และทารกมากที่สุด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

เป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ โดยการให้ความ สำคัญกับกลุ่มสังคมของหญิงตั้งครรภ์ ปรับปรุงและส่งเสริมให้กลุ่มสังคมเป็นแหล่ง ประโยชน์ที่จะให้การสนับสนุนต่อหญิงตั้งครรภ์ ซึ่งจะส่งผลให้หญิงตั้งครรภ์มีการ ปฏิบัติตนที่ดี และมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงตลอดการตั้งครรภ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย